

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ИЛИМ, ЖОГОРКУ БИЛИМ БЕРҮҮ
ЖАНА ИННОВАЦИЯ МИНИСТРЛИГИ
С.НААМАТОВ АТЫНДАГЫ НАРЫН МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИ
АГРАРДЫК-ТЕХНИКАЛЫК ФАКУЛЬТЕТИ**

БЕКИТЕМ

С.Нааматов атындагы

НМУнун ректорунун м.а., б.и.к.

Омурова К.О.

2025-ж

**ЖОГОРКУ КЕСИПТИК БИЛИМ
БЕРҮҮНҮН
НЕГИЗГИ БИЛИМ БЕРҮҮ
ПРОГРАММАСЫ**

Даярдоо багыты: **610200 Агронимия**

Профили: **Агронимия**

Академиялык даражасы: **бакалавр**

Негизги билим берүү программасы (НББП) Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин 2021-жылдын 21-сентябрындагы №1578/1 буйругу менен бекитилген **610200 – Агрономия** багыты боюнча ЖКББ МББСнын талаптарына ылайык иштелип чыкты.

Автор(лор):

1. Доцент _____ а.и.к. Байбагышов Э. М.
2. Кафедра башчысы _____ Айтиева З.
3. Окутуучу _____ Мамырбаев А.К.

2. Кафедранын жыйынында **ЖАКТЫРЫЛГАН** (кафедранын аталышы) 2025-ж. “4/IX” №1 протоколу.

Кафедра башчысы Айтиева З. _____

Агрономия багыты боюнча НББП даярдоо (коду жана аталышы) негизги иш берүүчүлөр менен **МАКУЛДАШЫЛГАН**

3. Ишкананын аталышы:

1. Нарын өсүмдүктөрдү химиялаштыруу, коргоо жана карантин башкармалыгы _____
Османбаев К. Б.
2. Нарын тажырыйба станциясы _____
Трашьева А. М.

3. Агрардык-техникалык факультетинин жалпы отурумунун жыйынында **ЖАКТЫРЫЛГАН** 2025-ж. “4/IX” №1 протоколу.

Факультеттин деканы _____ А.К. Макеев

4. Негизги билим берүү программасы даярдоо багыты жана профили (610200 Агрономия) боюнча ЖКББ МББСнын талаптарына **ЫЛАЙЫК КЕЛЕТ**

НМУнун окуу башкармалыгынын башчысы _____ Ж.Ж. Усубалиева

6. Документ НМУнун Окуу-методикалык кеңешинин жыйынында **ЖАКТЫРЫЛГАН** 2025 -ж. «5» IX, № 2 протоколу.

Окуу-методикалык кеңештин төрайымы, НМУнун окуу иштери боюнча проректору _____ К.О. Омурова

1. ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР	2
1.1. Билим берүү программасы жөнүндө жалпы маалымат	2
1.2. Программанын социалдык ролу, максаттары жана милдеттери	3
1.3. Бакалавриат программасын иштеп чыгуу үчүн укуктук ченемдик документтер	4
1.4. Терминдер, аныктамалар жана кыскартуулар	6
2. ДАЯРДОО БАГЫТЫНЫН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ	7
2.1. Окутуунун мөөнөттөрү жана формалары	7
2.2. Программанын жалпы эмгек сыйымдуулугу (кредиттер)	8
2.3. Абитуриенттердин даярдык деңгээлине карата талаптар	8
3. БҮТҮРҮҮЧҮЛӨРДҮН КЕСИПТИК ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ	9
3.1. Кесиптик ишмердүүлүктүн чөйрөсү жана багыттары	9
3.2. Кесиптик ишмердүүлүктүн объектилери	10
3.3. Кесиптик ишмердүүлүктүн түрлөрү (өндүрүштүк, башкаруучулук, илимий)	11
3.4. Кесиптик ишмердүүлүктүн конкреттүү милдеттери	12
4. НББПНЫ ӨЗДӨШТҮРҮҮНҮН НАТЫЙЖАЛАРЫ (КОМПЕТЕНЦИЯЛАР)	13
4.1. Универсалдык компетенциялар (ЖИК, ИК, СИЖМК)	13
4.2. Кесиптик компетенциялар (КК)	14
4.3. Окутуунун күтүлүүчү натыйжаларынын картасы	15
5. НББПНЫН ТҮЗҮМҮ ЖАНА МАЗМУНУ	17
5.1. Окуу планынын түзүмү (Блок 1, 2, 3)	17
5.2. Дисциплиналардын циклдери боюнча бөлүштүрүлүшү	18
5.3. Студенттин жеке окуу траекториясын калыптандыруу тартиби	19
6. НББПНЫ ИШКЕ АШЫРУУ ШАРТТАРЫНА КАРАТА ТАЛАПТАР	20
6.1. Кадрдык камсыздоо жана окуу-методикалык база	20
6.2. Материалдык-техникалык база жана лабораториялар	21
6.3. Практикаларды уюштуруу жана ишке ашыруу	22
7. ОКУТУУНУН САПАТЫН БААЛОО	23
7.1. Учурдагы жана ортолук контролдоо тартиби	23
7.2. Жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестация (ЖМА)	24
ТИРКЕМЕЛЕР	25

1. ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР

С.Нааматов атындагы Нарын мамлекеттик университети тарабынан 610200 «Агрономия» даярдоо багыты боюнча ишке ашырылуучу негизги билим берүү программасы (НББП).

1.1. Билим берүү программасы жөнүндө жалпы маалыматтар

610200 «Агрономия» багыты Негизги билим берүү программасы КР Билим берүү жана илим министрлигинин 2021-жылдын 21-сентябрындагы №1578/1 буйругу менен бекитилген бакалаврларды даярдоо багыты боюнча Жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандартынын талаптарына ылайык иштелип чыккан.

Программа билим берүүнүн негизги мүнөздөмөлөрүнүн комплекси болуп саналат (көлөмү, мазмуну, пландалган натыйжалар), ошондой эле окуу процессин уюштуруу-педагогикалык шарттарын, практика программаларын жана баалоо материалдарын камтыйт. Бул программа ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген жарандар үчүн да адаптацияланган.

1.2. Программанын социалдык ролу, максаттары жана милдеттери

Максаты: Кыргызстандын агрардык сектору үчүн өсүмдүк өстүрүү, кыртыш таануу жана айыл чарбасын башкаруу чөйрөсүндө заманбап технологияларды өздөштүргөн, жогорку квалификациялуу бакалавр-агрономдорду даярдоо.

Социалдык ролу: Программанын социалдык мааниси – өлкөнүн азык-түлүк коопсуздугун камсыз кылууга жөндөмдүү, экологиялык таза продукция өндүрүүнү билген жана айыл жерлерин өнүктүрүүгө салым кошкон адистерди калыптандыруу болуп саналат.

Милдеттери:

- Студентке багытталган окутуу ыкмасын ишке ашыруу жана жеке окуу траекторияларын түзүү;
- Заманбап агротехнологиялар боюнча компетенцияларды калыптандыруу;
- Региондордун өзгөчөлүгүнө (тоолуу шарттар, сугат жерлер) жараша тандоо курстарынын вариативдүүлүгүн жогорулатуу.

1.3. Бакалавриат программасын иштеп чыгуу үчүн укуктук ченемдик документтер

Бул бакалавриат программасын иштеп чыгуунун ченемдик-укуктук базасын төмөнкү документтер түзөт:

- Кыргыз Республикасынын 2023-жылдын 11-августундагы № 179 «Билим берүү жөнүндө» Мыйзамы;
- Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин 2021-жылдын 21-сентябрындагы № 1578/1 буйругу менен бекитилген 610200 «Агрономия» даярдоо багыты боюнча жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарты

(мындан ары – «Агрономия» багыты боюнча Жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик стандарты);

- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2023-жылдын 12-майындагы № 248 токтому менен бекитилген «Кыргыз Республикасынын жогорку кесиптик билим берүүнүн билим берүү программаларын ишке ашыруучу билим берүү уюмдарынын ишин уюштуруу жөнүндө» типтүү жобосу;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2012-жылдын 29-майындагы № 346 токтому менен бекитилген «Жогорку кесиптик билим берүүнүн бакалаврларын, адистерин жана магистрлерин даярдоонун окуу-усулдук комплексине карата минималдуу талаптар жөнүндө» жобо;
- Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин 2018-жылдын 14-апрелиндеги № 460/1 буйругу менен бекитилген «Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларынын студенттеринин практикасы жөнүндө» жобо;
- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 11-мартындагы № 123 токтому менен бекитилген «Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларынын бүтүрүүчүлөрүн жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациялоо жөнүндө» жобо;
- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 31-майындагы № 283 токтому менен бекитилген «Жогорку жана орто кесиптик билим берүүнүн билим берүү программаларын ишке ашырууда кредиттик технологияларды (ECTS) колдонуу жөнүндө» жобо.

1.2. Жогорку кесиптик билим берүүнүн даярдоо багыты боюнча Мамлекеттик билим берүү стандарты (МББС) жана НББПны иштеп чыгуу үчүн зарыл болгон башка ченемдик документтер.

НББПны долбоорлоо жана иштеп чыгуу үчүн негизги ченемдик документтер болуп төмөнкүлөр саналат:

1. С.Нааматов атындагы Нарын мамлекеттик университетинин Уставы (НМУнун Окумуштуулар кеңеши тарабынан 18.04.2013-ж. кабыл алынган, протокол №30/1 жана КР БИМдин 06.06.2013-ж. №324/1 буйругу менен бекитилген);
2. СМК ПО 1.02-2017 НМУнун билим берүү сапатынын менеджмент системасы жөнүндө жобо;
3. СМК РК 1.03-2017 НМУнун сапат боюнча колдонмосу;
4. СМК СТУ 3.07-2017 "Документтерди башкаруу" уюмдун стандарты;
5. СМК СТУ 3.08-2017 "Жазууларды башкаруу" уюмдун стандарты;
6. СМК МИ 2.01 - 2017. Билим берүү программаларын долбоорлоо жана иштеп чыгуу;
7. СМК ПО 2.04 - 2017. Окуу пландарын иштеп чыгуу жана аларга өзгөртүүлөрдү киргизүү тартиби;
8. СМК ПО 3.11 - 2017. Билим берүү программасынын окуу дисциплинасынын окуу-методикалык комплекси жөнүндө;

9. СМК ПО 2.13 - 2017. Студенттердин практикасы жөнүндө;

10. СМК МР 2.02 - 2017. Окуу пландарынын дисциплиналар циклдеринын сунушталган түзүмү.

1-таблица - 610200 - Агрономия багыты боюнча бакалавриаттын Негизги Билим Берүү Программасынын (ООП) түзүмү

Бакалаврларды даярдоо боюнча НББПнын түзүмү	Бакалаврларды даярдоо боюнча кредиттердеги көлөмү
1-блок	
I. Гуманитардык, социалдык жана экономикалык цикл	20-35
II. Математикалык жана табигый-илимий цикл	20-25
III. Кесиптик цикл	140-160
Жалпы:	165-220
2-блок	
Практика	15-60
3-блок	
Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестация	10-15
Бакалаврларды даярдоо боюнча Жогорку кесиптик билим берүүнүн НББПсынын көлөмү	240

1.2. Терминдер, аныктамалар, белгилөөлөр, кыскартуулар

Бул Жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандартында Кыргыз Республикасынын "Билим берүү жөнүндө" Мыйзамына жана Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган, мыйзам тарабынан белгиленген тартипте күчүнө кирген жогорку кесиптик билим берүү чөйрөсүндөгү эл аралык келишимдерге ылайык терминдер жана аныктамалар колдонулат:

- **негизги билим берүү программасы** – тийиштүү даярдоо багыты боюнча билим берүү процессинин максаттарын, күтүлүүчү натыйжаларын, мазмунун жана ишке ашырууну уюштурууну жөнгө салуучу окуу-методикалык документациялардын жыйындысы;
- **даярдоо багыты** – фундаменталдык даярдыктын жалпылыгынын негизинде интеграцияланган, ар кандай профилдеги жогорку кесиптик билими бар кадрларды

(адистерди, бакалаврларды жана магистрлерди) даярдоо үчүн билим берүү программаларынын жыйындысы;

- **профиль** – негизги билим берүү программасынын кесиптик ишмердүүлүктүн конкреттүү түрүнө жана (же) объектисине багытталышы;
- **компетенция** – окуучунун (билим алуучунун) белгилүү бир чөйрөдө натыйжалуу жемиштүү ишмердүүлүгү үчүн зарыл болгон билим берүү даярдыгына алдын ала коюлган социалдык талап (норма);
- **бакалавр** – магистратурага кирүүгө жана кесиптик ишмердүүлүктү жүргүзүүгө укук берүүчү жогорку кесиптик билим берүүнүн квалификациялык деңгээли;
- **магистр** – аспирантурага жана (же) базалык докторантурага (PhD/профили боюнча) кирүүгө жана кесиптик ишмердүүлүктү жүргүзүүгө укук берүүчү жогорку кесиптик билим берүүнүн квалификациялык деңгээли;
- **кредит** – негизги кесиптик билим берүү программасынын эмгек сыйымдуулугунун шарттуу өлчөмү;
- **окутуунун натыйжалары** – негизги билим берүү программасы/модулу боюнча окутуунун натыйжасында ээ болгон компетенциялар;
- **жалпы илимий компетенциялар** – кесиптик ишмердүүлүктүн бардык (же көпчүлүк) түрлөрү үчүн жалпы болгон мүнөздөмөлөр: окууга, талдоого жана синтезге болгон жөндөмдүүлүк ж.б.;
- **инструменталдык компетенциялар** – когнитивдик жөндөмдөрдү, идеяларды жана ой-пикирлерди түшүнүү жана колдонуу жөндөмүн; методологиялык жөндөмдөрдү, курчап турган чөйрөнү түшүнүү жана башкаруу, убакытты уюштуруу, окутуу стратегияларын түзүү, чечим кабыл алуу жана көйгөйлөрдү чечүү жөндөмүн; техниканы колдонуу менен байланышкан технологиялык көндүмдөрдү, компьютердик көндүмдөрдү жана маалыматтык башкаруу жөндөмдөрүн; лингвистикалык көндүмдөрдү, коммуникативдик компетенцияларды камтыйт;
- **социалдык-инсандык жана жалпы маданий компетенциялар** – сезимдерди жана мамилелерди билдирүү билгичтиги, сын көз караш менен баалоо жана өзүн-өзү сындай билүү жөндөмү менен байланышкан жеке жөндөмдөр, ошондой эле социалдык өз ара аракеттенүү жана кызматташуу процесстери, топтордо иштей билүү, социалдык жана этикалык милдеттенмелерди кабыл алуу менен байланышкан социалдык көндүмдөр;
- **кесиптик стандарт** – кесиптик ишмердүүлүктүн конкреттүү түрүнүн алкагында анын мазмунуна жана сапатына карата талаптарды аныктоочу жана кызматкердин квалификациясынын сапаттык деңгээлин мүнөздөөчү негизги документ. Кызматкер анын ишмердүүлүгүнүн түрүнө карабастан, каалаган уюмдун штатында өз ордун мыйзамдуу ээлөө үчүн бул стандартка жооп берүүгө милдеттүү.

1.3. Кыскартуулар жана белгилөөлөр

Бул Мамлекеттик билим берүү стандартында төмөнкү кыскартуулар колдонулат:

- **МББС (ГОС)** – Мамлекеттик билим берүү стандарты;

- **ЖКБ (ВПО)** – жогорку кесиптик билим берүү;
- **НББП (ООП)** – негизги билим берүү программасы;
- **ОМУ (УМО)** – окуу-методикалык бирикмелер;
- **ЖИК (ОК)** – жалпы илимий компетенциялар;
- **ИК (ИК)** – инструменталдык компетенциялар;
- **КК (ПК)** – кесиптик компетенциялар;
- **СИЖМК (СЛК)** – социалдык-инсандык жана жалпы маданий компетенциялар.

2. Колдонуу чөйрөсү

2.1. Бул Жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарты **610200 - Агрономия** бакалаврларын даярдоо багыты боюнча НББПны ишке ашырууда милдеттүү болгон ченемдердин, эрежелердин жана талаптардын жыйындысы болуп саналат жана окуу жана уюштуруу-методикалык документацияларды иштеп чыгуу, Кыргыз Республикасынын аймагында бакалаврларды даярдоонун тийиштүү багыты боюнча лицензиясы бар, менчигинин формасына жана ведомстволук таандыктыгына карабастан бардык жогорку кесиптик билим берүү уюмдары (мындан ары - ЖОЖдор) тарабынан жогорку кесиптик билим берүүнүн негизги билим берүү программаларын өздөштүрүүнүн сапатын баалоо үчүн негиз болуп саналат.

2.2. 610200 - Агрономия багыты боюнча бул ЖКБ МББСнын негизги колдонуучулары болуп төмөнкүлөр саналат:

- ЖОЖдордун администрациясы жана илимий-педагогикалык курамы (профессордук-окутуучулук курам, илимий кызматкерлер), алар өз ЖОЖдорунда илимдин, техниканын жана социалдык чөйрөнүн жетишкендиктерин эске алуу менен берилген багыт жана даярдоо деңгээли боюнча негизги кесиптик билим берүү программаларын иштеп чыгууга, натыйжалуу ишке ашырууга жана жаңыртууга жооптуу болушат;
- студенттер, алар берилген даярдоо багыты боюнча ЖОЖдун негизги билим берүү программасын өздөштүрүү боюнча өзүнүн окуу ишмердүүлүгүн натыйжалуу ишке ашыруу үчүн жооптуу;
- тийиштүү кесиптик ишмердүүлүк чөйрөсүндөгү адистердин жана иш берүүчүлөрдүн бирикмелери;
- Кыргыз Республикасынын билим берүү чөйрөсүндөгү борбордук мамлекеттик аткаруу бийлик органынын тапшырмасы боюнча негизги билим берүү программаларын иштеп чыгууну камсыз кылган окуу-методикалык бирикмелер жана кеңештер;
- жогорку кесиптик билим берүүнү каржылоону камсыз кылган мамлекеттик аткаруу бийлик органдары;
- жогорку кесиптик билим берүү тутумунда мыйзамдардын сакталышын көзөмөлдөөнү камсыз кылган, жогорку кесиптик билим берүү чөйрөсүндө сапатты көзөмөлдөөнү ишке ашырган ыйгарым укуктуу мамлекеттик аткаруу бийлик органдары;

- билим берүү программаларын жана уюмдарын аккредитациялоону жана жогорку кесиптик билим берүү чөйрөсүндө сапатты көзөмөлдөөнү ишке ашыруучу аккредитациялык агенттиктер.

2.3. Абитуриенттердин даярдык деңгээлине карата талаптар

2.3.1. "Бакалавр" квалификациясын алуу менен жогорку кесиптик билим алууга талапкер абитуриенттин билим деңгээли — орто жалпы билим же орто кесиптик (или жогорку кесиптик) билим.

2.3.2. Абитуриенттин орто жалпы билими же орто кесиптик (же жогорку кесиптик) билими тууралуу мамлекеттик үлгүдөгү документи болушу керек.

3. Даярдоо багытынын жалпы мүнөздөмөсү

3.1. Кыргыз Республикасында **610200 - Агрономия** даярдоо багыты боюнча төмөнкүлөр ишке ашырылат:

- бакалаврларды даярдоо боюнча ЖКБ НББП;
- магистрлерди даярдоо боюнча ЖКБ НББП.

Бакалаврларды даярдоо боюнча ЖКБ НББПны толук өздөштүргөн жана белгиленген тартипте мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациядан ийгиликтүү өткөн ЖОЖдордун бүтүрүүчүлөрүнө "бакалавр" квалификациясын ыйгаруу менен жогорку билим тууралуу диплом берилет.

Магистрлерди даярдоо боюнча ЖКБ НББПны толук өздөштүргөн жана белгиленген тартипте мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациядан ийгиликтүү өткөн ЖОЖдордун бүтүрүүчүлөрүнө "магистр" квалификациясын ыйгаруу менен жогорку билим тууралуу диплом берилет.

Бакалаврларды даярдоо багытынын алкагындагы ЖКБ НББП профилдери ЖОЖ тарабынан тармактык/сектордук квалификациялык алкактардын негизинде (эгер бар болсо) аныкталат.

3.2. Орто жалпы же орто кесиптик билимдин базасында **610200-Агрономия** багыты боюнча бакалаврларды даярдоо ЖКБ НББПсын күндүзгү окуу формасында өздөштүрүүнүн ченемдик мөөнөтү 4 жылдан кем эмес убакытты түзөт.

Күндүзгү-сырттан (кечки) жана сырттан окуу формалары боюнча, ошондой эле окутуунун ар кандай формалары айкалышкан учурда бакалаврларды даярдоо ЖКБ НББПсын өздөштүрүү мөөнөттөрү ЖОЖ тарабынан күндүзгү окуу формасы үчүн белгиленген ченемдик мөөнөткө салыштырмалуу алты айдан бир жылга чейин узартылат.

Тийиштүү профилдеги орто кесиптик билими же жогорку кесиптик билими бар адамдарга тездетилген программалар боюнча бакалаврларды даярдоо ЖКБ НББПсын өздөштүрүү укугу берилет. Тездетилген программаларды ишке ашыруудагы окуу мөөнөтү студент орто кесиптик билим жана (же) башка билим берүү программасы боюнча жогорку билим алууда өздөштүргөн (өткөн) айрым дисциплиналар (модулдар) жана (же) айрым практикалар боюнча окутуунун натыйжаларын толук же жарым-жартылай кайра аттестациялоонун (кайра чегерүүнүн) натыйжалары боюнча аныкталат.

Орто кесиптик билимдин профилинин жогорку кесиптик билимдин профилине шайкештиги ЖОЖ тарабынан өз алдынча аныкталат.

Орто кесиптик билимдин базасында бакалаврларды даярдоо ЖКБ НББПсын тездетилген программалардын алкагында күндүзгү окуу формасында өздөштүрүү мөөнөттөрү 3 жылдан кем эмес убакытты түзөт.

Жекече окуу планы боюнча окутууда, билим алуунун формасына карабастан, окуу мөөнөтү ЖОЖ тарабынан өз алдынча белгиленет.

Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарды жекече окуу планы боюнча окутууда, ЖОЖ окуу мөөнөтүн билим алуунун тийиштүү формасы үчүн белгиленген мөөнөткө салыштырмалуу узартууга укуктуу.

Бакалаврларды жана магистрлерди даярдоо багыттары боюнча ЖКБ НББПны өздөштүрүүнүн башка ченемдик мөөнөттөрү Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети тарабынан белгиленет.

3.3. Бакалаврларды даярдоо ЖКБ НББПны өздөштүрүүнүн жалпы эмгек сыйымдуулугу 240 кредиттен кем эмес. Күндүзгү окуу формасы боюнча бир окуу жылындагы ЖКБ НББПнын эмгек сыйымдуулугу 60 кредиттен кем эмес. Бир окуу семестринин эмгек сыйымдуулугу 30 кредитке барабар (окуу процесси эки семестрдик түзүлүштө болгон учурда). Бир кредит студенттин 30 сааттык окуу ишине эквиваленттүү (анын ичинде анын аудиториялык, өз алдынча иши жана аттестациянын бардык түрлөрү). Күндүзгү-сырттан (кечки) жана сырттан окуу формалары боюнча, ошондой эле окутуунун ар кандай формалары айкалышкан учурда бир окуу жылындагы НББПнын эмгек сыйымдуулугу 48 кредиттен кем эмес түзөт.

3.4. **610200 - Агрономия** даярдоо багыты боюнча ЖКБ НББПнын окутуу жана инсанды тарбиялоо чөйрөсүндөгү максаттары.

3.4.1. Окутуу чөйрөсүндө **610200-Агрономия** даярдоо багыты боюнча ЖКБ НББПнын максаты — студенттердин жеке сапаттарын өнүктүрүү жана өркүндөтүү, практикалык ишмердүүлүктө натыйжага жетүүгө багытталган кесиптик компетенцияларды калыптандыруу аркылуу агрономиянын инновациялык жетишкендиктерин колдонуу менен жогорку сапаттагы өсүмдүк өстүрүүчүлүк продукциясын өндүрүү технологиялары чөйрөсүндө бакалаврларды ар тараптуу кесиптик ишмердүүлүккө даярдоо болуп саналат.

3.4.2. Инсанды тарбиялоо чөйрөсүндө **610200 - Агрономия** даярдоо багыты боюнча ЖКБ НББПнын максаты: Студенттердин социалдык-жеке сапаттарын калыптандыруу: максатка умтулгандык, уюштуруучулук, эмгекчилдик, жоопкерчиликтүүлүк, жарандуулук, коммуникативдүүлүк, толеранттуулук, жалпы маданиятын жогорулатуу ж.б.

3.5. Бүтүрүүчүлөрдүн кесиптик ишмердүүлүк чөйрөсү **610200 – Агрономия** даярдоо багыты боюнча бүтүрүүчүлөрдүн кесиптик ишмердүүлүк чөйрөсү төмөнкүлөрдү камтыйт:

- жогорку түшүмдүү сортторду жана гибриддерди түзүү максатында айыл чарба өсүмдүктөрүнүн генетикасы, селекциясы, үрөнчүлүгү жана биотехнологиясы;
- агрономиянын инновациялык жетишкендиктерин колдонуу менен жогорку сапаттагы өсүмдүк өстүрүүчүлүк продукциясын өндүрүү технологияларын иштеп чыгуу. Бакалавр билим алат жана айыл чарба өсүмдүктөрүн өстүрүүнүн методдорун, жолдорун жана технологияларын өздөштүрөт. Бүтүрүүчүлөр, эгерде алардын билиминин деңгээли жана алынган компетенциялары кызматкердин

квалификациясына карата талаптарга жооп берсе, башка тармактарда жана (же) кесиптик ишмердүүлүк чөйрөлөрүндө кесиптик ишмердүүлүктү жүргүзө алышат.

610200 - Агрономия даярдоо багыты боюнча бүтүрүүчүлөрдүн кесиптик ишмердүүлүк чөйрөсү төмөнкүлөрдү камтыйт:

- айыл чарба продукциясын экспертизалар; органикалык айыл чарба; химиялаштыруу жана өсүмдүктөрдү коргоо; өсүмдүктөрдүн карантини боюнча департаменттер;
- ветеринардык жана фитосанитардык коопсуздук боюнча мамлекеттик инспекция;
- курчап турган чөйрөнү коргоо жана токой чарбасы мамлекеттик агенттиги;
- республикалык топурак-агрохимиялык станциясы;
- айыл чарба өсүмдүктөрүн, өсүмдүк өстүрүүчүлүк продукциясын өндүрүү технологияларын изилдөө менен байланышкан өсүмдүк өстүрүүчүлүк профилиндеги академиялык жана илимий-изилдөө институттары;
- шаарларды жана курорттук аймактарды жашылдандыруу жана көрктөндүрүү боюнча уюмдар, ботаникалык бактар;
- жогорку окуу жайлары жана орто-атайын окуу жайлары (колледждер, лицейлер);
- айыл чарба продукциясын өндүрүү жана сатуу менен алектенген айыл чарба кооперативдери, акционердик жана башка коомдор;
- чет өлкөлүк фонддордун, фирмалардын, өсүмдүк өстүрүүчүлүк продукциясын сатуу боюнча компаниялардын өкүлчүлүктөрү жана филиалдары;
- логистикалык борборлор, айыл чарба продукциясынын менеджменти жана маркетинги боюнча консультациялык борборлор;
- коомдук уюмдар жана фонддор.

3.6. Бүтүрүүчүлөрдүн кесиптик ишмердүүлүгүнүн объектилери **610200 – Агрономия** даярдоо багыты боюнча бүтүрүүчүлөрдүн кесиптик ишмердүүлүгүнүн объектилери төмөнкүлөр:

- айыл чарба өсүмдүктөрү жана алардын сорттору;
- өсүмдүктөрдүн генетикалык коллекциялары;
- өсүмдүк өстүрүүчүлүк продукциясын өндүрүү технологиялары;
- селекциялык процесс;
- агрономиялык ландшафттар, табигый тоют жерлери;
- топурак жана анын түшүмдүүлүгү, минералдык жана органикалык жер семирткичтер;
- зыяндуу организмдер жана алардан коргоо каражаттары;
- карантиндик өзгөчө коркунучтуу зыяндуу организмдер жана коргонуу чаралары.

3.7. Бүтүрүүчүлөрдүн кесиптик ишмердүүлүгүнүн түрлөрү **610200 - Агрономия** даярдоо багыты боюнча бакалавр кесиптик ишмердүүлүктүн төмөнкү түрлөрүнө даярдалууга тийиш:

- өндүрүштүк-технологиялык;
- уюштуруучулук-башкаруучулук;
- илимий-изилдөөчүлүк; Бүтүрүүчү негизинен даярдала турган кесиптик ишмердүүлүктүн конкреттүү түрлөрү ЖОЖ тарабынан тийиштүү кесиптик стандарттын (эгер бар болсо) негизинде же кызыкдар иш берүүчүлөр менен биргеликте иштелип чыгуучу анын билим берүү программасынын мазмунун аныктоого тийиш.

3.8. Бүтүрүүчүлөрдүн кесиптик ишмердүүлүгүнүн тийиштүү чөйрөсүндөгү милдеттери (кызыкдар иш берүүчүлөрдүн жана кесиптик стандарттын (эгер бар болсо) катышуусу менен иштелип чыгат). Бакалаврдын кесиптик ишмердүүлүгүнүн милдеттери:

Өндүрүштүк-технологиялык ишмердүүлүктө:

- агроландшафттык шарттардын айыл чарба өсүмдүктөрүн жер пайдалануу аймагы боюнча жайгаштыруудагы талаптарга шайкештигин белгилөө жана топурак иштетүүчү, себүүчү жана жыйноочу агрегаттарды түзүү жана алардын талаалар боюнча кыймылынын схемаларын аныктоо, технологиялык жөнгө салууларды жүргүзүү;
- аймактын конкреттүү шарттары жана дыйканчылыкты интенсивдештирүү деңгээли үчүн айыл чарба өсүмдүктөрүнүн сортторун тандоону негиздөө, үрөндөрдү себүүгө даярдоо жана айыл чарба өсүмдүктөрүн себүүнү жана аларды күтүүнү жүргүзүү;
- пландаштырылган түшүмгө органикалык жана минералдык жер семирткичтердин дозаларын эсептөө, аларды айыл чарба өсүмдүктөрү үчүн даярдоо жана колдонуу;
- которуштуруп айдоо тутумун уюштуруу, аларды айыл чарба ишканасынын жер пайдалануу аймагы боюнча жайгаштыруу жана талааларды кесүү иштерин жүргүзүү, топурактын түшүмдүүлүгүн, капталдардын тиктигин жана экспозициясын, жер астындагы суулардын деңгээлин, колдонулуучу жер семирткичтерди жана топурак иштетүүчү машиналардын комплексин эске алуу менен которуштуруп айдоолордо топурак иштетүү тутумдарын адаптациялоо;
- өсүмдүктөрдү зыяндуу организмдерден жана жагымсыз аба ырайы кубулуштарынан коргоо тутумун тактоо, түшүмдү жыйноону жана өсүмдүк өстүрүүчүлүк продукциясын баштапкы иштетүүнү жана аны сактоого коюуну жүргүзүү;
- айыл чарба өсүмдүктөрүн жана аны кайра иштетүүдөн алынган продуктуларды өндүрүү практикасында биотехнологиялык иштеп чыгууларды колдонуу, табигый тоют жерлерин жакшыртуу жана рационалдуу пайдалануу, орой жана ширелүү тоюттарды даярдоо технологияларын ишке ашыруу.

Уюштуруучулук-башкаруучулук ишмердүүлүктө:

- өсүмдүк өстүрүүчүлүк продукциясын өндүрүү боюнча айыл чарба ишканасынын бөлүмүнүн жамаатынын ишин уюштуруу (келечектүү жана ыкчам пландарды, сметаларды, чыгымдалуучу материалдарга билдирмелерди, графиктерди, нускамаларды, приборлорду, жабдууларды ж.б. түзүүгө катышуу);

- азык-түлүк коопсуздугун камсыз кылуу үчүн ар кандай экономикалык жана аба ырайы шарттарында айыл чарба өсүмдүктөрүн өстүрүү технологияларын ишке ашыруу боюнча башкаруучулук чечимдерди кабыл алуу;
- технологиялык ыкмаларды, жер семирткичтерди, өсүмдүктөрдү коргоо каражаттарын, жаңы сортторду колдонуунун экономикалык натыйжалуулугун эсептөө;
- айыл чарба рынокторунда маркетингдик изилдөөлөрдү жүргүзүү;
- өндүрүлгөн өсүмдүк өстүрүүчүлүк продукциясын сактоодо жана сатууда анын сапатын көзөмөлдөө;
- технологиялык жана эмгек тартибинин сакталышын көзөмөлдөө, өндүрүш жана изилдөөлөрдү жүргүзүү процессинде эмгектин коопсуздугун камсыз кылуу.

Илимий-изилдөөчүлүк ишмердүүлүктө:

- өсүмдүктөрдү коргоонун жогорку натыйжалуу жана экологиялык жактан таза методдорун түзүү максатында генетика (селекция), фитопатология, энтомология жана өсүмдүктөрдүн биотехнологиясы, өсүмдүктөрдүн систематикасы жана микроорганизмдердин биологиясы боюнча маалыматтарды чогултуу жана талдоо;
- өсүмдүк өстүрүүчүлүк продукциясын өндүрүү технологиялары, өсүмдүктөрдү комплекстүү коргоо жана топурактын түшүмдүүлүгүн калыбына келтирүү боюнча маалыматтарды чогултуу, адабият булактарын талдоо;
- тийиштүү методикалар боюнча илимий изилдөөлөрдү жүргүзүү;
- тажрыйбалардын натыйжаларын жалпылоо жана статистикалык иштеп чыгуу, корутундуларды түзүү;
- интеллектуалдык менчик объекттерин коргоо боюнча иш-чараларга катышуу.

4. НББПны ишке ашыруу шарттарына карата жалпы талаптар

НББПны ишке ашырууда ЖОЖдун укуктарына жана милдеттерине карата жалпы талаптар.

4.1.1. ЖОЖдор даярдоо багыты боюнча НББПны өз алдынча иштеп чыгышат. НББП Кыргыз Республикасынын даярдоо багыты боюнча тийиштүү МББСнын негизинде иштелип чыгат жана ЖОЖдун окумуштуулар кеңеши тарабынан бекитилет.

ЖОЖдор илимдин, маданияттын, экономиканын, техниканын, технологиялардын жана социалдык чөйрөнүн өнүгүшүн эске алуу менен, ЖОЖдо билим берүүнүн сапатын камсыздоо кепилдиктери боюнча сунуштарды сактоо менен 5 жылда бир жолудан кем эмес НББПны жаңырттып турууга милдеттүү, алар төмөнкүлөрдөн турат:

- бүтүрүүчүлөрдү даярдоонун сапатын камсыздоо боюнча стратегияны иштеп чыгуудан;
- билим берүү программаларына мониторинг жүргүзүүдөн жана мезгил-мезгили менен рецензиялоодон;

- так макулдашылган критерийлердин негизинде студенттердин билимдеринин жана көндүмдөрүнүн деңгээлин, бүтүрүүчүлөрдүн компетенцияларын баалоонун объективдүү жол-жоболорун иштеп чыгуудан;
- окутуучулар курамынын сапатын жана компетенттүүлүгүн камсыздоодон;
- ишке ашырылып жаткан бардык билим берүү программаларын жетиштүү ресурстар менен камсыздоодон, аларды пайдалануунун натыйжалуулугун контролдоодон, анын ичинде окугандардан сурамжылоо жүргүзүү жолу менен;
- өз ишин (стратегиясын) баалоо жана башка билим берүү мекемелери менен салыштыруу үчүн макулдашылган критерийлер боюнча үзгүлтүксүз өз алдынча изилдөө жүргүзүүдөн;
- өз ишинин натыйжалары, пландары, инновациялары жөнүндө коомчулукту маалымдоодон.

4.1.2. Студенттерди жана бүтүрүүчүлөрдү даярдоонун сапатын баалоо алардын учурдагы, ортолук жана жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациясын камтууга тийиш. Баалоо каражаттарынын базалары ЖОЖ тарабынан иштелип чыгат жана бекитилет. Студенттерди жана бүтүрүүчүлөрдү аттестациялоого, бүтүрүүчү квалификациялык иштердин мазмунуна, көлөмүнө жана түзүмүнө карата талаптар ЖОЖдордун бүтүрүүчүлөрүн жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациялоо жөнүндө Жобону эске алуу менен ЖОЖ тарабынан аныкталат.

4.1.3. НББПны иштеп чыгууда бүтүрүүчүлөрдүн социалдык-жеке компетенцияларын (мисалы, социалдык өз ара аракеттенүү, өзүн-өзү уюштуруу жана өзүн-өзү башкаруу компетенциялары, системалык-ишмердүүлүк мүнөздөгү компетенциялар) калыптандыруудагы ЖОЖдун мүмкүнчүлүктөрү аныкталууга тийиш. ЖОЖ окуу жайдын социалдык-маданий чөйрөсүн калыптандырууга, инсандын ар тараптуу өнүгүүсү үчүн зарыл болгон шарттарды түзүүгө милдеттүү. ЖОЖ окуу процессинин социалдык-тарбиялык компонентинин өнүгүшүнө, анын ичинде студенттик өзүн-өзү башкаруунун өнүгүшүнө, студенттердин коомдук уюмдардын, спорттук жана чыгармачылык клубдардын, илимий студенттик коомдордун ишине катышуусуна көмөктөшүүгө милдеттүү.

4.1.4. ЖОЖдун НББПсы студенттин тандоосу боюнча дисциплиналарды камтууга тийиш. Студенттин тандоосу боюнча дисциплиналарды калыптандыруу тартибин ЖОЖдун окумуштуулар кеңеши белгилейт.

4.1.5. ЖОЖ студенттерге өздөрүнүн окутуу программасын калыптандырууга катышуу үчүн реалдуу мүмкүнчүлүктү камсыз кылууга милдеттүү.

4.1.6. ЖОЖ НББПны калыптандырууда студенттерди алардын укуктары жана милдеттери менен тааныштырууга, студенттер тандаган дисциплиналар алар үчүн милдеттүү болуп каларын, ал эми алардын жалпы эмгек сыйымдуулугу окуу планында каралгандан кем болбошу керектигин түшүндүрүүгө милдеттүү.

4.2. НББПны ишке ашырууда студенттин укуктарына жана милдеттерине карата жалпы талаптар.

4.2.1. Студенттер НББПда каралган, студенттин тандоосу боюнча окуу дисциплиналарын өздөштүрүүгө бөлүнгөн окуу убактысынын көлөмүнүн чегинде конкреттүү дисциплиналарды тандоого укуктуу.

4.2.2. Студент өзүнүн жеке билим берүү траекториясын калыптандырууда дисциплиналарды тандоо жана алардын келечектеги даярдоо профилине (адистешүүсүнө) тийгизген таасири боюнча ЖОЖдон консультация алууга укуктуу.

4.2.3. СЖКны (социалдык-жеке компетенцияларды) өнүктүрүү бөлүгүндө НББПны өздөштүрүүдө натыйжаларга жетишүү максатында, студенттер студенттик өзүн-өзү башкарууну өнүктүрүүгө, коомдук уюмдардын, спорттук жана чыгармачылык клубдардын, илимий студенттик коомдордун ишине катышууга милдеттүү.

4.2.4. Студенттер ЖОЖдун НББПсында каралган бардык тапшырмаларды белгиленген мөөнөттөрдө аткарууга милдеттүү.

4.3. Студенттин окуу жүктөмүнүн максималдуу көлөмү анын аудиториялык жана аудиториядан тышкары (өз алдынча) окуу иштеринин бардык түрлөрүн кошкондо жумасына 45 саат болуп белгиленет. Күндүзгү окуу формасында жумасына аудиториялык сабактардын көлөмү ар бир окуу дисциплинасын изилдөөгө бөлүнгөн жалпы көлөмдүн 35 пайызынан кем эмес түзөт. Окуу дисциплинасы боюнча өз алдынча ишке бөлүнгөн сааттарга аталган окуу дисциплинасы (модулу) боюнча экзаменге даярданууга каралган убакыт кошулат.

4.4. Күндүзгү-сырттан (кечки) окуу формасында аудиториялык сабактардын көлөмү жумасына 16 сааттан кем эмес болууга тийиш.

4.5. Сырттан окуу формасында студентке окутуучу менен жылына 160 сааттан кем эмес көлөмдө сабак өтүү мүмкүнчүлүгү камсыз кылынууга тийиш.

4.6. Окуу жылындагы каникулдук убакыттын жалпы көлөмү 7 жумадан кем эмес түзүүгө тийиш, анын ичинде кышкы мезгилде эки жумадан кем эмес.

НББПнын аталышы	НББПнын алынган классификациясына ылайык коду	кабыл Квалификация (даража)	НББПны өздөштүрүүнүн ченемдик мөөнөтү	Эмгек сыйымдуулугу (зачеттук бирдиктер менен)
«610200 – Агрономия»	520800	Бакалавр	4	240

3.1. Бакалаврларды даярдоонун НББПсына карата талаптар

3.1. Бакалаврды даярдоонун НББПсын өздөштүрүүнүн натыйжаларына карата талаптар.

610200 – Агрономия даярдоо багыты боюнча "бакалавр" квалификациясы берилген бүтүрүүчү, ЖКББ мамлекеттик билим берүү стандартынын 3.4 жана 3.8-пункттарында көрсөтүлгөн НББПнын максаттарына жана кесиптик ишмердүүлүктүн милдеттерине ылайык, төмөнкү компетенцияларга ээ болушу керек:

Компетенциянын түрү	Коду	Компетенциянын аталышы (Мазмуну)
а) Универсалдык:		
Жалпы илимий (ЖИК)	ЖИК-1	Курчап турган дүйнө жөнүндөгү илимий билимдерди сын көз менен баалоого жана колдонууга, жашоонун, маданияттын баалуулуктарын түшүнүүгө жана активдүү жарандык позицияны ээлөөгө, адамдарга сый мамиле жасоого жана толеранттуулукка жөндөмдүү.
Инструменталдык (ИК)	ИК-1	Иш жана окуу чөйрөсүндө мамлекеттик, расмий жана чет тилдердин биринде ишкердик баарлашууну жүргүзүүгө жөндөмдүү.
	ИК-2	Иш жана окуу чөйрөсүндөгү татаал маселелерди чечүү үчүн маалыматтык технологияларды колдонуу менен жаңы билимдерди алууга жана колдонууга жөндөмдүү.
	ИК-3	Кесиптик ишмердүүлүгүндө ишкердик билимдерди жана көндүмдөрдү колдонууга жөндөмдүү.
Социалдык-инсандык жана жалпы маданий (СИЖМК)	СИЖМК-1	Кесиптик ишмердүүлүктө айрым адамдардын же топтордун максаттарына жетүүсүн камсыз кылууга жөндөмдүү.
б) Кесиптик (КК):		
Жалпы кесиптик	КК-1	Кесиптик ишмердүүлүктө табигый илимдердин негизги мыйзамдарын, математикалык анализ жана моделдөө, теориялык жана эксперименталдык изилдөө ыкмаларын колдонууга жөндөмдүү.
	КК-2	Өндүрүштүк персоналды жана калкты авариялардын, катастрофалардын, табигый кырсыктардын мүмкүн болгон кесепеттеринен коргоонун негизги ыкмаларын билет.

	КК-3	Аймактарда кеңири таралган жапайы өсүмдүктөрдү жана айыл чарба өсүмдүктөрүн морфологиялык белгилери боюнча таанууга, алардын физиологиялык абалын, адаптациялык потенциалын баалоого жана өсүүсүн, өнүгүүсүн жана продукциянын сапатын жакшыртуучу факторлорду аныктоого жөндөмдүү.
	КК-4	Айыл чарба продукциясын өндүрүү жана кайра иштетүү практикасында микробиологиялык технологияларды колдонууга даяр.
	КК-5	Топурактын негизги түрлөрүн жана түркүмдөрүн таанууга, аларды дыйканчылыкта колдонуу багыттарын жана түшүмдүүлүктү калыбына келтирүү ыкмаларын негиздөөгө жөндөмдүү.
	КК-6	Жерди пайдалануу аймагына жайгаштырууда агроландшафттык шарттардын айыл чарба өсүмдүктөрүнүн талаптарына шайкештигин белгилөөгө жөндөмдүү.
Өндүрүштүк-технологиялык ишмердүүлүктө	КК-7	Региондун конкреттүү шарттары жана дыйканчылыкты интенсификациялоо деңгээли үчүн айыл чарба өсүмдүктөрүнүн сортторун тандоону негиздөөгө, үрөндөрдү себүүгө даярдоого жөндөмдүү.
	КК-8	Топурак иштетүүчү, себүүчү жана жыйноочу агрегаттарды комплекттөөгө жана алардын талаадагы кыймыл схемаларын аныктоого, айыл чарба машиналарынын технологиялык жөндөөлөрүн жүргүзүүгө даяр.
	КК-9	Пландаштырылган түшүмгө органикалык жана минералдык жер семирткичтердин дозаларын эсептөөгө, аларды өсүмдүктөргө чачуунун ыкмасын жана технологиясын аныктоого жөндөмдүү.
	КК-10	Котормолоп эгүү тутумун жана айыл чарба ишканасынын жерге жайгаштыруусун негиздөөгө даяр.
	КК-11	Түшүмдүүлүктү, энкейиштердин тикүүлүгүн, жер алдындагы суулардын деңгээлин жана машиналар

		комплексин эсепке алуу менен топурак иштетүү тутумдарын адаптациялоого даяр.
	КК-12	Айыл чарба өсүмдүктөрүн себүү жана аларды багуу технологияларын негиздөөгө даяр.
	КК-13	Өсүмдүк өстүрүүчүлүк продукциясын өндүрүүдө агрометеорологиялык маалыматтарды колдонууга жөндөмдүү.
	КК-14	Айыл чарба өсүмдүктөрүн жыйноо ыкмасын, продукцияны баштапкы иштетүүнү жана сактоого коюуну негиздөөгө жөндөмдүү.
	КК-15	Табигый тоют жерлерин жакшыртуу жана рационалдуу пайдалануу, одоно жана ширелүү тоюттарды даярдоо технологияларын негиздөөгө даяр.
	КК-16	Өсүмдүк өстүрүүчүлүк продукциясын өндүрүүдө эмгек коопсуздугун камсыз кылууга жөндөмдүү.
Уюштуруучулук- башкаруучулук ишмердүүлүктө	КК-17	Продукциянын сапатын камсыз кылууга кеткен чыгымдарды баалоого, маркетинг жүргүзүүгө жана атаандаштыкка жөндөмдүү продукцияны чыгаруу жана сатуу боюнча бизнес-пландарды даярдоого жөндөмдүү.
	КК-18	Сапатты башкаруу тутумдарынын заманбап версияларын эл аралык стандарттардын негизинде конкреттүү өндүрүш шарттарына адаптациялоого, техникалык контролду жана сапатты башкарууну ишке ашырууга даяр.
Илимий- изилдөөчүлүк ишмердүүлүктө	КК-19	Изилдөөлөрдүн тематикасы боюнча заманбап маалыматтарды, ата мекендик жана чет өлкөлүк тажрыйбаны үйрөнүүгө жана бекитилген пландар менен методикаларга ылайык агрономиядагы заманбап илимий изилдөө ыкмаларын колдонууга даяр.
	КК-20	Тажрыйбалардын жыйынтыктарын жалпылоого жана статистикалык иштеп чыгууга, корутундуларды чыгарууга жөндөмдүү.

3.2 Окутуунун натыйжалары менен кесиптик компетенциялардын шайкештик таблицасы

№	Окутуунун натыйжасы	Комп-дын коддору	Компетенциянын мазмуну менен байланышы
1	Агротехникалык башкаруу	КК-10, КК-11, КК-12, КК-8	Которуштуруп эгүү системаларын, топурак иштетүү жана кам көрүү технологияларын негиздөө жана адаптациялоо.
2	Топурак жана азыктандыруу	КК-5, КК-6, КК-9	Топурактын түшүмдүүлүгүн баалоо, жер семирткичтердин дозасын эсептөө жана агроландшафттык шарттарды аныктоо.
3	Фитосанитардык коопсуздук	КК-3, КК-19	Зыянкечтердин биологиясын изилдөө, өсүмдүктөрдүн абалын диагностикалоо жана коргоо методдорун колдонуу.
4	Селекция жана үрөнчүлүк	КК-7, КК-14	Сортторду тандоону негиздөө, үрөндөрдү даярдоо жана продукцияны алгачкы иштетүү.
5	Так (Smart) дыйканчылык	ИК-2, КК-1, КК-13	Маалыматтык технологияларды, ГИС жана агрометеорологиялык маалыматтарды моделдөө жана колдонуу.
6	Сугат жана мелиорация	КК-11, КК-15	Жер астындагы сууларды, энкейиштерди эске алуу менен сугат системаларын жана тоют жерлерин иштетүү.
7	Сапатты экспертизалоо	КК-18, КК-20	Эл аралык стандарттардын (ISO, Global GAP, тех регламент.) негизинде сапатты башкаруу жана натыйжаларды статистикалык иштеп чыгуу.
8	Агробизнес жана Менеджмент	ИК-3, КК-17, СИК-1	Маркетинг жүргүзүү, бизнес-пландарды даярдоо жана топтордун максаттарына жетүүсүн башкаруу.
9	Инновациялык өндүрүш	КК-4, КК-19	Микробиологиялык технологияларды жана заманбап ата мекендик/чет өлкөлүк инновациялык тажрыйбаларды колдонуу.
10	Лидерлик жана командалык иш	СЛК-1, ИК-1:	Адам ресурстарын натыйжалуу башкарууга жана агробизнеске атаандаштыкка жөндөмдүү болууга мүмкүнчүлүк берет.
11	Экология жана коопсуздук	КК-2, КК-16, ЖИК-1	Кырсыктардан коргоо, эмгек коопсуздугун камсыздоо жана курчап турган чөйрөгө илимий-этикалык мамиле кылуу.

Бакалаврларды даярдоонун билим берүү программасын иштеп чыгууда бардык универсалдык компетенциялар, ошондой эле аталган программа багытталган кесиптик ишмердүүлүктүн түрлөрүнө тиешелүү кесиптик компетенциялар программанын окутуунун талап кылынуучу натыйжаларынын жыйындысына киргизилет. Даярдоо процессинде билим алуучу өзүнүн даярдоо багытынын конкреттүү профилине байланыштуу башка (атайын кесиптик) компетенцияларга ээ болушу мүмкүн.

Профиль 5 аталыштан ашпаган кошумча атайын кесиптик компетенциялар менен аныкталат жана жогорку окуу жайы тарабынан өз алдынча белгиленет. Профилдердин тизмеси Окуу-методикалык бирикме (УМО) тарабынан бекитилет.

3.2. Талап кылынган компетенттүүлүктөрдүн жана аларды калыптандыруучу НББПнын курамдык бөлүктөрүнүн шайкештик матрицасы. Бул матрицада компетенттүүлүктөрдүн тизмеси келтирилген жана конкреттүү компетенттүүлүктөргө жетүүгө мүмкүндүк берүүчү дисциплиналар аныкталган. [1-тиркеме] [2-тиркеме]

4. НББПны ишке ашырууда билим берүү процессинин мазмунун жана уюштурулушун жөнгө салуучу документтер

4.1. Жылдык календардык окуу графиги. Календардык окуу графигинде «Агрономия» профилдери боюнча Жогорку кесиптик билим берүүнүн НББПсын ишке ашыруунун ырааттуулугу, анын ичинде теориялык окутуу, практикалар, аралык жана жыйынтыктоочу аттестациялар, ошондой эле каникулдар көрсөтүлгөн жана тиркемеде берилген. [3-тиркеме]

4.2. Бакалаврды даярдоонун окуу планы. 610200 – «Экология жана жаратылышты пайдалануу» даярдоо багыты боюнча окуу планы Жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандартынын (ЖКББ МББС) жана даярдоо профилдеринин кесиптик багыттуулугуна ылайык түзүлгөн. План НББПнын циклдерин жана дисциплиналарын, ошондой эле компетенттүүлүктөрдүн калыптанышын камсыз кылуучу практикаларды өздөштүрүүнүн логикалык ырааттуулугун чагылдырат. Жумушчу окуу планы [4-тиркемеде] берилген. Окуу планында компетенттүүлүктөрдүн калыптанышын камсыз кылуучу НББПнын циклдерин жана бөлүмдөрүн (дисциплиналарды, модулдарды, практикаларды) өздөштүрүүнүн логикалык ырааттуулугу чагылдырылат. Дисциплиналардын, модулдардын, практикалардын жалпы эмгек сыйымдуулугу зачеттук бирдиктерде, ошондой эле алардын жалпы жана аудиториялык эмгек сыйымдуулугу сааттарда көрсөтүлөт.

4.3. Окуу дисциплиналарынын (модулдарынын) жумушчу программаларынын аннотациялары. «Агрономия» профилдери боюнча бакалаврларды даярдоонун окуу планындагы дисциплиналардын жумушчу программаларынын аннотациялары өзүнчө тиркемеде келтирилген. [5-тиркеме]

4.4. Окуу жана өндүрүштүк практикалардын программалары. «Агрономия» даярдоо багыты боюнча ЖКББ мамлекеттик стандартына ылайык, практика бакалавриаттын негизги билим берүү программасынын милдеттүү бөлүмү болуп саналат жана студенттердин кесиптик-практикалык даярдыгына түздөн-түз багытталган окуу сабактарынын түрүн билдирет. Практикалар студенттердин теориялык курстарды өздөштүрүүсүнүн натыйжасында алган билимдерин жана билгичтиктерин бекемдейт, практикалык көндүмдөрдү калыптандырат жана студенттердин жалпы маданий жана кесиптик компетенттүүлүктөрүнүн комплекстүү калыптанышына шарт түзөт. 610200 –

Агрономия багыты боюнча НББПны ишке ашырууда практиканын төмөнкү түрлөрү каралат: окуу жана өндүрүштүк, анын ичинде квалификация алдындагы практика. Окуу практикасы – алгачкы кесиптик билгичтиктерди жана көндүмдөрдү, анын ичинде илимий-изилдөө ишмердүүлүгүнүн алгачкы билгичтиктерин жана көндүмдөрүн алуу боюнча практика болуп саналат. Өндүрүштүк практика – кесиптик билгичтиктерди жана кесиптик ишмердүүлүк тажрыйбасын алуу боюнча практика болуп саналат. Диплом алдындагы практика бүтүрүүчү квалификациялык ишти аткаруу үчүн өткөрүлөт жана милдеттүү болуп саналат. Өндүрүштүк практиканын объекттери болуп төмөнкү ишканалар саналат:

1. Нарын мамлекеттик университетинин окуу лабораториясы;
2. Нарын тажрыйба станциясы;
3. Өсүмдүктөрдү химиялаштыруу, коргоо жана карантин департаментинин Нарын облустук башкармалыгы
4. Нарын райондук агрардык өнүктүрүү башкармалыгы.

Практика боюнча бардык маалыматтар өзүнчө тиркемеде берилген. [6-тиркеме]

5. НББПнын иш жүзүндөгү ресурстар камсыздоосу

5.1. Кадрдык камсыздоо. Бакалаврларды даярдоонун НББПсын ишке ашыруу, эреже катары, окутулган дисциплинанын профилине ылайык келген базалык билими бар жана системалуу түрдө илимий жана (же) илимий-методикалык ишмердүүлүк менен алектенген педагогикалык кадрлар менен камсыз кылынышы керек. Кесиптик циклдин окутуучулары, эреже катары, илимдин кандидаты, доктору окумуштуулук даражасына жана (же) тиешелүү кесиптик чөйрөдө иш тажрыйбасына ээ болушу керек. Бул НББП боюнча билим берүү процессин камсыз кылган окутуучулардын жалпы санынын ичинен илимий даражасы жана (же) илимий наамы бар окутуучулардын үлүшү 40 пайыздан кем эмес, илимдин доктору даражасы жана (же) профессор наамы бар окутуучулар 6 пайыздан кем эмес болушу керек. Илимий даражасы жана/же илимий наамы бар окутуучулардын жалпы санынын 10 пайызына чейинкиси акыркы 10 жылдан ашык убакыт ичинде ушул багыт (профиль) боюнча жетекчи же алдыңкы адис кызматтарында практикалык иш тажрыйбасы бар окутуучулар менен алмаштырылышы мүмкүн. [7-тиркеме]

5.2. Окуу-методикалык, маалыматтык жана материалдык-техникалык камсыздоо. 610200 – Агрономия багыты боюнча НББПны окуу-методикалык жана маалыматтык камсыздоо төмөнкү жоболордун негизинде жүзөгө ашырылат:

- өндүрүштүк жана квалификациялык практикаларды өтүүнүн программалары;
- ар бир окуу дисциплинасы боюнча негизги жана кошумча окуу-методикалык жана илимий адабияттар, анын ичинде лабораториялык практикумдар, өз алдынча ишти аткаруу боюнча методикалык көрсөтмөлөр, адистештирилген мезгилдүү басылмалар;
- ченемдик жана техникалык документтер;
- Интернет-ресурстар жана башка электрондук маалымат булактары;
- дисциплиналарды изилдөөдө колдонулуучу окутуучу, маалымдама-маалыматтык, контролдоочу жана башка компьютердик программалар;

- жетишүүнү учурдагы контролдоо, аралык жана жыйынтыктоочу аттестациялоо үчүн баалоо каражаттарынын фонддору.

Материалдык-техникалык камсыздоо Кабинеттердин паспорттору түзүлгөн, анда НГУнун ЭЭ НББП дисциплиналарын окуу-методикалык, маалыматтык, материалдык-техникалык камсыздоо жөнүндө маалыматтар келтирилген [7-тиркеме]. Багыттын профилдик дисциплиналарын камсыз кылган ТАЖЭД кфедрасы (Техникалык, агрардык жана экологиялык дисциплиналар) төмөнкү лабораторияларга жана компьютердик класстарга ээ:

- Лекциялык аудиториялар – 32а, 32б
- **Туруктуу айыл чарбасы** – 14-аудитория. Аудитория акылдуу доска, 9 даана компьютер жана принтерлер, (көп түстүү) менен жабдылган.
- **Биотехнология микробиология** – 14а - лаборатория. Лабораторияда студенттер ичүүчү суунун сапатын, топурактын структурасын жана курамын аныктоо боюнча анализдерди жүргүзө алышат. **Микробиология, суу менен камсыздоо жана суунун сапатын контролдоо** – лабораториянын жалпы аянты 60 м2. Лабораторияда микробиология боюнча лабораториялык иштерди өткөрүлүүчү жабдыктар менен жабдылган.

6. Окуу процессин заманбап жабдуулар жана долбоордук ишмердүүлүк менен камсыздоо

"Агрономия" даярдоо багыты боюнча Негизги билим берүү программасын (НББП) ишке ашыруунун алкагында, студенттерге эл аралык стандарттарга шайкеш келген сапаттуу билим берүү максатында төмөнкү иш-чаралар системалуу түрдө жүргүзүлүүдө:

6.1. Долбоордук ишмердүүлүк жана инвестициялар: Адистиктин материалдык-техникалык базасын чыңдоо максатында атайын инновациялык долбоорлор иштелип чыккан. Бул долбоорлордун алкагында тартылган инвестициялар аркылуу окуу лабораториялары жана окуу-тажрыйба чарбалары эң акыркы үлгүдөгү технологиялар, санариптик түзүлүштөр жана айыл чарба техникалары менен жабдылууда.

6.2. Окуу планы менен байланыш: Жабдууларды сатып алуу кокустук мүнөзгө ээ эмес. Ар бир алынып келинген техника же аспап адистиктин окуу планындагы конкреттүү предметтерге (мисалы: *Топурак таануу, Өсүмдүктөрдү коргоо, Селекция жана генетика, Агрехимия, Тоют өндүрүү, Микробиология, Дыйканчылык, Жашылчачылык, Үрөнчүлүк, Агрометеорология*) түздөн-түз байланыштырылган.

6.3. Техникалык жабдылыштын курамы: Окуу процессинде төмөнкү багыттар боюнча заманбап жабдуулар кеңири колдонулат:

- **Интерактивдүү жана санариптик окутуу каражаттары:**
 - **Акылдуу доскалар (Smart Boards):** Окуу аудиториялары заманбап интерактивдүү панелдер менен жабдылган. Бул студенттерге татаал агрономиялык процесстерди визуалдаштырууга мүмкүндүк берет.
 - **Толук интернет камсыздоосу:** Бардык окуу кабинеттери жана лабораториялар жогорку ылдамдыктагы зымсыз Wi-Fi тармагы аркылуу интернетке туташтырылган. Бул студенттерге жана окутуучуларга окуу учурунда онлайн

ресурстарды, санариптик китепканаларды жана заманбап программаларды тоскоолдуксуз колдонууга шарт түзөт.

- **QGIS PRO:** Жерлерди картага түшүрүү жана ГИС анализи үчүн.
- **Кичи механикалаштыруу жана айыл чарба техникалары:**
 - **Мотоблоктор:** Топуракты жумшартуу жана иштетүүнүн мобилдүү ыкмаларын үйрөтүү үчүн.
 - **Гранулятор:** Тоютту же органикалык жер семирткичтерди гранула түрүндө пресстеп чыгаруу технологияларын өздөштүрүү үчүн.
 - **Биогумус сепаратору (элөөчү):** Даяр болгон биогумусту калдыктардан тазалоо жана фракцияларга бөлүү үчүн.
 - **Жалбырак жана өсүмдүк майдалагычтар (Измельчительдер):** Өсүмдүк калдыктарын компосттоо же тоют даярдоо максатында майдалоо үчүн.
 - **Кол менен башкарылуучу жашылча сеялкалары (Овощная сеялка):** Жашылча үрөндөрүн так жана тегиз себүү үчүн.
 - **Урук тергичтер:** Түшүм жыйноо жана үрөн сорттоо иштерин жеңилдетүүчү аппараттар.
- **Лабораториялык жана диагностикалык жабдуулар:**
 - **Кормоанализатор:** Тоюттун курамындагы азыктык заттарды (белок, май, клетчатка) тез арада талдоо үчүн.
 - **Спектрофотометр, Центрифуга жана Автоклав:** Биохимиялык анализдер жана стерилдөө иштери үчүн.
 - **Микробиологиялык инкубаторлор (Термостаттар):** Бактерияларды жана пайдалуу козу карындарды өстүрүү үчүн.
 - **Хлорофиллди аныктоочу аппараттар (N-тестер):** Өсүмдүктөрдүн азоттук абалын диагностикалоо үчүн.
- **Топурак таануу жана Талаа изилдөөлөрү:**
 - **"Doctor Soil" жана Пенетрометр:** Топурактын асылдуулугун жана тыгыздыгын өлчөөчү куралдар.
 - **Топурак бур орнотмосу:** 1 метр терендиктен топурактын үлгүсүн алуу үчүн.
 - **pH-метр, TDS-метр, Влагомер:** Топурактын химиялык жана физикалык касиеттерин аныктоо үчүн.
 - **Манселл таблицасы жана Сито топтому:** Топурактын түсүн жана структурасын классификациялоо үчүн.
- **Санариптик технологиялар жана Агрометеорология:**
 - **Агродрондор (Учкучсуз учуучу аппараттар):** Талааларды аэрофотосүрөткө тартуу жана өсүмдүктөрдүн абалын (NDVI) аралыктан көзөмөлдөө үчүн.
 - **SenseBox:home метеостанциясы:** Агрометеорологиялык шарттарды байкоо үчүн.

- **Жыгачтын жашын аныктоочу бур:** Бактардын өсүү динамикасын изилдөө үчүн.

6.4. Технологияларды окуу процессинде колдонуу: Студенттер бул жабдуулар менен иштөөдө төмөнкү практикалык тажрыйбаларды алышат:

- **Инновациялык окуу:** Интернет жана Smart Board жардамы менен заманбап агротехнологиялык маалыматтарды ыкчам иштеп чыгуу;
- **Кайра иштетүү:** Гранулятор жана сепаратор менен биогумус жана тоют өндүрүүнүн толук циклин үйрөнүү;
- **Мониторинг:** Дрондор аркылуу талаадагы көйгөйлөрдү аныктоо жана метеостанциянын маалыматтары менен иштөө.

6.5. Практикалык натыйжалуулук: Заманбап техниканы жана туруктуу интернет байланышын окуу учурунда колдонуу студенттердин техникалык жана санариптик сабаттуулугун жогорулатат. Бул бүтүрүүчүлөрдүн заманбап агробизнеске жана инновациялык чарбаларда жогорку квалификациялуу адис катары иштөөсүнө жол ачат.

(Окуу процессине керектүү жогорудагы жабдыктардын тизмеси тиркеме. Тиркеме 8 Список оборудования и предметы)

7. Бакалавриат/магистратура багыты боюнча НББПны өздөштүрүү сапатын баалоо системасын ченемдик-методикалык камсыздоо.

7.1. Жетишүүнү учурдагы контролдоо жана аралык аттестация жүргүзүү үчүн баалоо каражаттарынын фонддору. ЖКББ МББСна ылайык, студенттердин негизги билим берүү программаларын өздөштүрүү сапатын баалоо жетишүүнү учурдагы контролдоону, аралык жана жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестацияны камтыйт. Студенттердин окуудагы жетишкендиктеринин деңгээлин (билимдерин, билгичтиктерин, компетенттүүлүктөрүн) контролдоонун негизги түрлөрү:

- учурдагы контролдоо;
- дисциплина боюнча аралык контролдоо – сессия учурунда.

Учурдагы контролдоо – бул белгиленген убакыт ичинде студенттин билимди өздөштүрүү деңгээлине, билгичтиктерин жана көндүмдөрүн калыптандырууга, жеке сапаттарын өнүктүрүүгө туруктуу жүргүзүлүүчү мониторинг. Формалары: оозеки сурамжылоо, жазуу жүзүндөгү сурамжылоо, тестирилөө, контролдук иштер, рефераттар, эсселер, курстук долбоордун бөлүмдөрүн текшерүү, дискуссиялар, тренингдер, тегерек столдор ж.б.

Аралык контролдоо (сессия) – бул семестрде дисциплинаны окуп бүткөндөн кийин өткөрүлүүчү контролдун формасы. Формалары: сынак (экзамен), зачет, тестирилөө, маектешүү. Баалоо каражаттарынын фонддору ар бир кафедра тарабынан иштелип чыгат. [9-тиркеме].

7.2. Бакалавриат НББПсынын бүтүрүүчүлөрүнүн мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациясы. Жогорку окуу жайынын бүтүрүүчүсүн жыйынтыктоочу аттестациялоо милдеттүү болуп саналат жана билим берүү программасын толук көлөмдө өздөштүргөндөн кийин жүзөгө ашырылат. Ал бакалаврдык бүтүрүүчү квалификациялык ишти коргоону жана комплекстүү мамлекеттик сынактын камтыйт. [9-тиркеме]

8. Жалпысынан НГУнун НББПсын жана аны түзүүчү документтерди мезгил-мезгили менен жаңыртуу боюнча регламент. НББП жалпысынан 2 жылда бир жолу НГУнун Окумуштуулар кеңешинин чечими менен жаңыртылат. Жаңыртуу илимдин, техниканын, маданияттын, экономиканын жана социалдык чөйрөнүн өнүгүүсүн эске алуу менен НББПны актуалдаштыруу жана окуу планын өркүндөтүү максатында жүргүзүлөт. НББПнын мазмунуна өзгөртүүлөр киргизилгенде, жаңы документ версиянын индекси (В1, В2, В3 ж.б.) менен катталат. Жумушчу программалардын сапаты жана мазмуну үчүн кафедра башчылары жана факультет декандары жооптуу. НББП НГУнун ректору тарабынан бекитилет.

9. Студенттерди даярдоонун сапатын камсыз кылуучу башка ченемдик-методикалык документтер жана материалдар. 1.2-пунктта көрсөтүлгөн документтерден тышкары, төмөнкү документтер иштелип чыккан жана киргизилген:

1. SMK 3.24-2017. НГУнун расмий маалыматтык сайты жөнүндө убактылуу жобо.
2. SMK 4.08-2017 Окуу дисциплинасы боюнча билим берүү процессинин сапатын контролдоо жөнүндө убактылуу жобо.